

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

De Vita Petri Canisii De Societate Iesv

Rader, Matthäus

Monachii, 1614

VI. Quid Viennæ Austriæ promouerit.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70957](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70957)

etiam ipsius Domini Eccij, Theologi & doctissimi, & in disputando religionemq; propugnando, felicissimi & fortissimi Hectoris, iniuriam facile affirmarim, longè & elegantius, politiusq; & compendiosius nunc penè omnes tradi doceriq; literas, quàm apud maiores nostros fieri est solitum. Id quod ego seculi potius illius barbariei, quæ in omnes scientias vim suam exercuit, quàm ipsis Doctoribus, quos acutè, subtiliter & doctè scripsisse & disputasse constat, tribuo.

QVID VIENNÆ PROMOVERIT.

CAPVT VI.

1515. 12. 11. **C**Anisius re benè gesta Ingolstadij vocatu Ferdinandi Imperatoris cum Nicolao Gaudano inde profectus Viennam properauit, vbi cœpta à Claudio Iaio & Lanoio Collegij Viennensis fundamenta absoluit, Ferdinando Cæsari pro concione Euangelium exposuit; Et cum non absque

absque vitæ discrimine regiam peteret, armatâ manu in aulam deduci Ferdinandus Canisium imperavit. In Academia sacra diuinæ legis mysteria interpretatus est, in quibus adeo copiosè Cæsari satis fecit, vt propter conceptam de Canisio non inanem sanctimonix venerationē, Antistiti Viennensi extincto, non alium illo digniorem, quem sufficeret, iudicaret. Quare per legatum apud summum Pontificem omni ope contendit, vti Canisium vellet, juberet Viennæ Pontificem esse: non esse ea tempestate commodiorem, nec ijs temporib⁹ opportuniorem, qui improborum hominum omnia contra fidem Romanam molientium conatibus voce, calamo, & virtutum studio possit obniti. Qua de re luculentum in vita Ignatij testimonium Ribadeneira dicit: *Anno*, inquit, *MD.LIII. Ferdinandus Romanorum Rex, Petrum Canisium virum modestiæ atq; sapi-*

D entiæ

entia laude in nostra Societate præstantem, acremq; fidei Catholicæ aduersus hæreticos defensorem, optauit creari Episcopum Vienneſem. Videbat enim cum in ipsa ciuitate Vienna, tum per vniuerſam Austriam hærese conpeſtē impune grassari: & pastorem sanctissimo atq; vigilante opus eſſe, qui à Christi grege luporum paſſim ſeuientium rabiem arceret. Cum igitur à Pontifice Iulio III. hoc Ferdinandus Rex ſummis precibus contenderet, Pontifex rem totam ad Ignatium reiecit, ut ſi ille probaret, quod Rex petebat, id ipſe concederet. Negauit Ignatius id ex uſu ac commodo Societatis fieri poſſe. Adhibite ſunt omnes machinæ ad expugnandum illius animum, ſed fruſtra: manſit enim ſemper in ſententia, nec ſe ab illa ullis rationibus deduci paſſus eſt.

Eiuſdem Ferdinandi imperio Rudimenta doctrinæ Chriſtianæ Caniſius conſcripſit, & in lucē, ſine ſui nominis, quod modēſtiæ cauſa fecerat, ambitione, auctoritate tamē Cæſaris euulgauit (ſummam doctrinæ Chriſtianæ

LIBER PRIMVS CAP. VI. 51

stianæ dixit) quæ res mirè oculos ad-
uersariorū torfit, & multo grauius a-
nimos vulnerauit, cum suas errorum
technas, & strophas impietatis, quib⁹
simplici ætati populoq; illudere cō-
fuerant, aperiri & in lucē prolatas ri-
deri damnariq; senserunt. Proinde o-
mnes certatim velut ad vnā eandēq;
metam collineare, & impetū in salu-
berrimū Canisij doctrinæ Catholicæ
cōpendiū facere, ac omni vi conuel-
lere conari, vti Cæsaris impulsu co-
actus fuerit Canisius opus suū augere,
& testimoniis patrū fulcire, & pro pri-
ma ætate ex ipsa epitome epitomen
cōcinnare, nomēq; suū Catechismo
præfigere. Quod ipse Canisius epistola
suæ catechesi præfixa lectorique in-
scripta testatur. Sed multo illustrius
& ampli⁹ est ipsius Ferdinandi Cæsaris
ediētū, Viennæ anno priore pro hu-
ius libri auctoritate, & ipso Canisio,
& Catholicæ pietatis studio proposi-
tū, quod huiusmodi Hendecasylla-
bus commendat.

D 2 Vis

*Vis cognoscere, Christiane lector,
 Quid sincera fides tua exigit, vel
 Optet? hunc legito usq; & usq; librum,
 Quem nunc Rex tibi Ferdinandus ipse
 Laudauit, tibi quo foret vel ista
 Consultum ratione, ne perires.
 Quod si verius ipse vis probare,
 Edictum poteris videre Regis.*

EDICTVM CÆSAREÆ
 MAIESTATIS.

Ferdinandus diuina fauente clementia
 electus Romanorum Imperator semper
 Augustus, ac Germania, Hungaria, Bohe-
 mia, Dalmatia, Croatia, Sclauonia, &c.
 Rex, Infans Hispaniarum, Archidux Au-
 stria, Dux Burgundia, &c. Marchio Mora-
 uia, &c. Comes Tyrolis, &c. Vniuersis &
 singulis fidelibus nostris, tam Ecclesiasticis
 quam Secularibus, Prelatis, Comitibus, Ba-
 ronibus, Dominis, Militibus, Clientibus,
 Capitaneis, Marschalcis, Prouinciarum præ-
 sidibus, Vicedominis, Præfectis, Burggrau-
 is,

is, Officialibus, Iudicibus, Burgimagistris, Consulibus, & Communitatibus, omnibusq; aliis & singulis subditis, & fidelibus nostris Prouinciarũ nostrarum, cuiuscunq; gradus, status, ordinis, conditionis, & dignitatis extiterint, gratiam nostram Casaream, & omne bonum. Magno cum animi nostri mœore perpendimus & videmus, quibus hodie quantisq; motibus & periculis orbis Christianus undiq; concutiatur: potissimum verò miserandus ille status neglecta adeoq; contempta passim religionis saepe multumq; nos & pios omnes decruciat: Qua quidem religione, ut nihil est sanctius in terris, ita præclarior ac firmitus Reipub. ornamentum, ac robur esse nullum potest. Atq; idcirco malarum artium, nefarius Artifex sanctæ Ecclesiæ bonorumq; omnium hostis atrocissimus Sathan quantum humano generi præsidii in vera religione positum sit, minimè ignarus, annis ab hinc multis causam religionis passim oppugnat ac perturbat, ita ut maioribus viribus & copiis, frequentioribusq; dolis & fraudibus, vno eodemq; tem-

pore ipsam antea nunquam oppugnasse videatur. Nec desinit adhuc satellites quosdam et ministros suos, qui editis suis libellis omnia impietatis studia foueant, disseminent, ac propagent subornare: partim, ut qui à religione orthodoxa semel defecere, in erroribus & sectis, quibus se addixerunt, confirmantur: partim, ut qui etiamnum in tutissimis Ecclesiae Dei castris perdurant, hinc seducti factionum discipuli, & religionis nostrae Catholica desertores fiant. Inter hos autem libellos, quorum ingens ubique prouentus est, non parum virium ad religionem exertendam habent Catechismi (sic enim appellant) qui saepe tum breuitatis, tum verborum elegantiae, & methodi specie commendati egregie fallunt, & imperitam illam nobilemque iuuentutem veritatis sinceritati natam, grauiter vitiant, atque corrumpunt. Dum enim ex istorum libellorum lectione, venenum ipsa dulcedine blandum, simplicibus & incantis sumendum praebetur, priusquam id sentiant eorum animi nouis & pestiferis opinionibus, quas

quas euellere postea sit difficillimum, deprauantur. Vnde fit, ut eo doctrina fermento semel infecti, Catholica fidei, & sanctæ matris Ecclesiæ dogmata, & instituta veneranda negligant, fastidiant, atque nonnunquam etiam per contemptum oppugnent. Qua quidem in re, si quid consilii, monitis, iussis, & edictis publicis Imperatore & Principe Christiano dignis profici potuit: Nos profecto, cum ad ista impietatis studia profliganda, tum ad sacrosanctæ religionis nostræ Catholicæ iura retinenda, officio nostro minimè defuimus. Attamen grassatur in dies magis ac magis hæc fæda lues, nouique subinde ac nouis illecebris infecti prodeunt Catechismi: sparguntur, leguntur, proponuntur in Scholis, maiore sanè periculo, quam simplices pueri & creduli, impronidiq; adulescentes, imperitiq; homines, & pleriq; omnes istiusmodi præceptores sentire aut iudicare queant. Quod igitur in graui morbo boni medici, in exorta tempestate fidi naucleri faciunt, à nobis alienum, non esse existimauimus,

Studium
Ferdinand-
di Impera-
toris in tu-
enda reli-
gione Ca-
tholica.

ut presentissima nobisq; ob oculos posita atque prospecta longè gravissima pericula ratione quadam aut depellamus omnino, aut saltem, quoad Deus potentem manum suam admouerit, mitigemus. Quamobrem matura super his deliberatione habita, fidelibus nobis subiectis populis saluberrimum fore duximus, si in tanta dogmatum & sectarum varietate, catechistica doctrina librum, qui Orthodoxus sit, conscribi simul & fidelibus nostris populis euulgari, commendariq; unice curaremus. Ad quod Catholicum opus conscribendum, inter alios non dubie fidei ac doctrina viros, honorabilem, religiosum, deuotum, nobis dilectum Petrum Canisium, sacrae Theologiae Doctorem delegimus, & cum ab eo fuisset conscriptus, aliorum etiam, quos non solum sacrosanctae Theologicae scientiae, verum etiam vitae innocentiae & integritate perspicuos esse constat, iudicio & censura subiecimus: quo certiores essemus, ne auctoritate nostra in lucem quicquam prodiret, quod Evangelica doctrina & sanctae Ecclesiae Catholicae ullo modo aduersaretur. Posteaquam

Imperator
laudat Canisium.

steaquam Dei Opt. Max. gratia factū est, ut
 commemoratus liber, magno ubiq; doctorū
 & procerum quoq; Catholicorum applausu
 exceptus, in varias etiam linguas cōuersus,
 saepeq; apud exteros recusatus, & in Gymnasi-
 is publicis simul ad docendum & discendum
 propositus fuerit, existimauimus, nos non
 absrefacturos, si eundem Catechismum ab
 auctore denuò recognitum, non solum rur-
 sus typis euulgari curaremus, verum etiam
 prorucliorum captu in quoddam compendi-
 um redigi iuberemus; ac fidelibus nostris po-
 pulis denuò auctoritate nostra commenda-
 remus. Mandantes idcirco praedictis omni-
 bus & singulis precipuè verò iis, qui nostro
 nomine & loco iuris & Iustitiae administra-
 tionem in provinciis nostris exercent, & in
 magistratu constituti sunt, ut hunc Cate-
 chismum solum, nullumq; alium per Ludi-
 magistros, praeceptores, ac Pædagogos pueris
 in Scholis publice aut priuatim proponi, præ-
 legi, ediscendumq; tradi magnoperè curetis,
 atq; omnino efficiatis, quatenus cum vos,
 tum ipsi grauissimam indignationē nostrā

D 5

aliasq;

aliasq; pœnas delinquentibus & huius edi-
 cti nostri contemptoribus pro arbitrio nostro
 irrogandas volueritis euitare. Hæc enim
 est expressa mens & voluntas nostra. Datū
 in Ciuitate nostra Vienna, die X. Men-
 sis Decembris, Anno Domini M. D. L X.
 Regnorum nostrorum Romani XXX. aliorū
 verò XXXIIII. Maximus ex hoc Ca-
 nisij libro fructus in omnē ferē orbē
 redundauit, in omnibus tēplis, Scho-
 lis, Gymnasiis, Academiis iuuentuti
 prælecto & tractato, vt omniū ferē
 gentiū linguis Canisius cœperit loq;
 Germanica, inquam, & Sclauonica,
 Italica, Gallica, Hispanica, Polonica,
 Græca, Bohemica, Britannica, Scoti-
 ca, Æthiopica, & (vt à domesticis di-
 dici) Indica & Iaponica, vt omniū p-
 pē gentiū doctor Canisius potuerit,
 possitq; hodie non immeritō appel-
 lari. Quatruplici forma & ratione idē
 labor prodiit: breuissima, p minima
 pueritiæ ætate: iconib⁹ etiā express⁹,
 quib⁹ per symbola & emblemata res,
 quæ docētur, adumbrātur; mediocri
 ad iuuētutis Scholasticę vsum: & ple-

*Canisius
 omnium
 propē gen-
 tium lin-
 guis per
 Cateche-
 sis suam
 locutus.*

no volumine, quod doctiores ad stabilienda Romanæ Ecclesiæ decreta & vniuersam religionis nostræ institutionē adhibeāt. Fecit hæc fama Canisij, vt omniū aures hæreticorū grauius feriret, à quib⁹ Canis Austriacus dictitatus est, quod luporū nepe immanitatē retunderet, & à Christi ouilib⁹ feras omnibus lupis nocentiores procul arceret. Auctoritas porro tanta viri erat, jam Prouinciæ ab Ignatio præfecti, vt illū Societatis auctore & cōditorē vulgò proclamarēt, omnibusq; modis conarētur innocētiam eius aliqua criminis infamia aspergere. cumq; nihil esset, quod in morib⁹ aut vita possent carpere, ad cōsuetū mēdaciorū asylū cōfugerunt. Sic enim impius Ecclesiæ, & summi illius Præfidis perduellis Ioānes Wolfius I. C. in cētenario sexto mēdaciorū seu lectionū memorabiliū ex Atheo Illyrico de nostro Canisio ipudētissimè fabulatur. Iesuitarū precipu⁹ auctor, aut certe instaurator & ppagator Canisi⁹ est, de cuius

Hæreticorum scommata

Canisius Societatis auctor creditus in Germania

Illyrici fabula de Canisio.

cuius sanctitate & castitate multa praeclara
historiae circumferuntur. Inter quas non po-
stremum locum obtinet illa, quae Moguntia
anno 1557. cum Abbatissa cognomento Ca-
tella accidit: à qua cum tanto hospitio ex-
ceptus esset, postquam poculis exhilarati
sunt, ex communi canis cognomine amicitia
contracta caninas nuptias celebrarunt. Et
fabula tunc in VVormatiensi colloquio fuit
toto notissima celo. Hæc supra omnes
Mœonidas, Æsopos, Phœdros, fabu-
losus Illyricus, & mendax Wolfius, q
tamen verè fabulam ait fuisse; notam
fabulam inquam, non historiam, cū
eo anno Canisius Moguntiam nun-
quam accesserit, & Viennæ Austriæ
Imperatoris Ferdinandi Ecclesiasten
egerit, scripseritque sacram Cate-
chesin. Accedit (vt ex Antistitarum
Moguntinarum, Parthenonum seu
Virginum sacrarū syllabis cognoui)
nullam vnquam Moguntia in vllō
cœnobio Abbatissam cognomine Ca-
tellam fuisse: Immò nec Moguntia
Colle-

Collegium Societatis IESV vllum fuit ea tempestate, primumque anno CIO. IO. LXI. institutum est. Potuit fabula traxisse originem à quadam Hundia, ministra Cœnobij, quam subpriorissam vocant, quę oblita sue nobilitatis & religionis, cum vili ministro Cœnobij in pistrino nati clàm profugit, & Francofurti desertrix votorum, & sacrilega sponsi cælestis Christi proditrix, in hæresi infelicem animam exhalauit. Multo honestius & verius, quamuis non Romanæ religionis scriptor Henricus Pantaleon in Prosopographia virorum Illustrum Germaniæ de eodem hoc elogium condidit: *Petrus Canisius Nouiomagi apud Belgas natus & educatus anno circiter M D. XXI V. Hic cum felici ingenio esset præditus, operam literis dedit, atq; imprimis Theologico studio incubuit. Id vt commodius præstaret, Iesuitarum Collegium ingressus, eum ordinem suscepit. Digreditur deinde in origines Societatis, & demum*

In hæreticos retorta

Verū aduersarij de Canisio elogium. Natus est anno 1521. non 24.

mum concludit. Cum ergo Petrus in le-
 suitarum ordine plurimum profecisset, pri-
 mò Ingolstadii Professor, postea ab Othone
 Cardinale eius Ordinis fautore, Augusta
 Vindelicorum concionibus Praefectus fuit.
 Eam vocationem Petrus suscepit, atq; tanto
 Zelo administravit, ut passim omnibus in-
 notesceret. Tanta enim facundia fuit, ut
 Ferdinando Cesari & Pontifici Romano
 gratus & aliquoties ab iis vocatus fuerit.
 Ibi quoque etiamnum in auctoritate exi-
 stens, à Germanis & exteris nationibus ag-
 noscitur. Anno post receptam per
 Christum salutem MD. LV. B. Igna-
 tius per literas Canisio in mandatis
 dedit, vti se cum Farnesio Legato
 Pontif. M. ad comitia à Ferdinando
 Rege, Ratisbonam indicta coniu-
 geret, omnēq; operam suam illi of-
 ferret, praestaretq; Nam Carolus Q.
 M. omnibus imperiis se vltro abdi-
 carat, & filio Philippo regnis omnib;
 hæreditariis Hispaniarum, & quæ ad
 earum ditionem pertinent, cesserat.
 Ferdi-

Ex literis
 B. Ignatij
 à Theodo-
 ro Busao
 ad me mis-
 sis.

Ferdinando Rom. regi germano fratri literis ad regulos Germaniæ datis, imperium commendarat. Canisius præsto fuit omnibus, sed funera principum conuentus morabantur. Interim Canisius prouinciã curauit,

PRAGAM SOCIORVM
COLONIAM DEDVCIT:

WORMATIAM A FERDINANDO
Cæsare ad Colloquium mit-
titur.

CAPVT VII.

Ferdinandus Romanorum Rex animaduersa Canisij doctrina, religione, vita, morumq; integritate, ex illo de Sociis existimans, quorũ virtutem in Viennensis Collegij felici & salutari Reipub. progressũ perspexerat, putauit se Bohemorũ etiam saluti consulturũ, si Pragæ Collegium cõderet, vbi mores populi emenderent, Hussitarum & Wicleffitarum, aliorumq; hæreticorum furorem retunderet; sic enim ex tabulis Collegij Pra-